

CRISTINA LAFONT. DEMOCRACIA SIN ATAJOS: UNA CONCEPCIÓN PARTICIPATIVA DE LA DEMOCRACIA DELIBERATIVA. MADRID: TROTTA, 2021.

Manel Pau

Doctor en Filosofia

Tenim per davant al nostre país un conjunt de qüestions pendents de decisió, com la construcció de noves autopistes al Vallès, l'ampliació de l'aeroport de Barcelona, la instal·lació de parcs eòlics en les aigües del golf de Roses, el control de preus en l'habitatge, la gestió de la sequera... Totes elles afecten el futur més o menys immediat i són aspectes del repte principal del moment que és la resposta a la crisi ecològica global.

Davant de tot això, no són pocs els que consideren insuficient l'elecció periòdica de polítics que han de prendre aquestes decisions. D'una banda, voldrien poder afinar més les seves preferències: estan d'acord amb la proposta A i en contra de la B, però el partit que defensa A, també està a favor de B. Per una altra, el vot cada cert interval de temps és l'únic poder que té la ciutadania. És a dir, l'elecció periòdica de representants sembla l'única oportunitat, l'únic moment, en què hi ha un cert control popular sobre les decisions polítiques. A més, es té la convicció que sovint les preferències polítiques es basen en reaccions emotives poc raonades, que "la gent no pensa quan vota" i es deixa enganyar o vota irracionalment contra els seus propis interessos o valors. En el joc polític es troba a faltar el raonament, el convenciment mutu i la deliberació col·lectiva.

La concepció deliberativa de la democràcia és un dels ideals més atractius que s'han proposat per millorar la qualitat dels sistemes polítics actuals. Un llibre recent de Cristina

Portada del llibre *Democracia sin atajos* de Cristina Lafont

Lafont¹ n'és una defensa argumentada, a partir de l'anàlisi detallada de la bibliografia actual sobre el tema. En el que resta d'aquest text, en comentaré alguns aspectes, amb la intenció d'estimular-ne la lectura.

L'ideal democràtic és el de l'autogovern de la ciutadania. És a dir, que les decisions col·lectives, les lleis i les accions de govern estiguin sotmeses al control popular.

És un fet empíric que en moltes qüestions polítiques importants hi ha discrepàncies en la societat. Desacords de grau variable, que poden anar des del desacord sobre les mesures concretes per obtenir un objectiu més o menys comú (per exemple, la millor manera de reduir la contaminació en les ciutats), fins a discrepàncies profundes basades en diferències en els valors (desacords respecte a l'avortament, la pena de mort, els ventres de lloguer, els límits de la propietat privada...). Els partidaris d'una concepció purament procedimental de la democràcia consideren que, davant d'aquesta situació, ens hem de conformar a posar-nos

1 LAFONT, C. (2019). *Democracia sin atajos: Una concepción participativa de la democracia deliberativa*. Madrid: Trotta. (García Valiña, L.; trad.)- T.O. *Democracy without shortcuts: A participatory conception of deliberative democracy*. Oxford University Press.

d'acord per resoldre el conflicte mitjançant votacions, siguin directes en referèndum o per escollir representants. En alguns casos, però, la voluntat majoritària, que pot ser conjuntural i momentània, pot portar a excloure a les minories i a privar-les d'alguns drets fonamentals.

La democràcia deliberativa, en canvi, intenta establir mecanismes per tal que els desacords es puguin resoldre en la mesura possible a través de la deliberació pública, en el diàleg, en l'intercanvi de raons per intentar convèncer.

Tal i com estableix Lafont, la deliberació es diferencia de la negociació. En la negociació les preferències de cada part es consideren com a dades i es tracta d'acomodar-les de manera que s'arribi a un equilibri, a una solució, en què cada part cregui que no era possible millorar la seva posició. En canvi, l'objectiu de la deliberació democràtica és que els ciutadans debatin públicament sobre les raons que justifiquen les lleis i les decisions dels governs. Que entenguin que les seves raons i els seus interessos s'han pogut expressar i han sigut tinguts en compte. Que, encara que hagin quedat en minoria, s'han acceptat en part dins del possible, i que la decisió podrà ser revisada si canvien les circumstàncies.

Lafont, en el llibre esmentat, exposa quines són, a parer seu, les falses dreceres a la democràcia deliberativa, és a dir, els camins aparentment fàcils que en realitat no porten al fi desitjat. Vegem-ne dues: el govern dels experts i el govern dels ciutadans escollits a l'atzar.

Si la gent no vota adequadament, si vota sense pensar, si no s'interessa per la política i no s'informa adequadament abans de votar, semblaria que seria millor deixar algunes decisions en mans dels experts/es, de qui en sap més. Aquesta sortida tecnocràtica introdueix aparentment racionalitat en les decisions polítiques. Però la deliberació democràtica no és el mateix que la deliberació entre experts. La deliberació d'un comitè científic sobre el canvi climàtic, per exemple, busca un consens sobre quines són les previsions més plausibles, quines seran les conseqüències de les diferents accions possibles, etc. En canvi, en la deliberació democràtica no es busca la veritat o la solució correcta. En política no existeix una noció de solució correcta com la que hi pot haver en un context científic. En la democràcia deliberativa la solució és aquella que s'obté a través de tenir en compte tots els interessos i raonaments de les diferents parts, de tal manera que els mateixos que hauran de complir les lleis puguin pensar i sentir que les lleis corresponen a allò que ells volen.

Una de les crítiques al funcionament actual de les democràcies és que es governa o es prenen decisions amb un ull posat en què diuen les enquestes... i l'altre ull, en les xarxes socials.

Podria semblar que això no és dolent en la mesura que d'alguna manera l'opinió pública influeix en el govern i, per tant, ens acostem a l'ideal de l'autogovern. Però de seguida veiem que va en contra de la deliberació. Normalment, els sondejos d'opinió responen a posicions poc raonades, fàcilment estimulades o manipulables. D'altra banda, la influència de les xarxes augmenta la participació, perquè més gent pot fer sentir el seu punt de vista, però no contribueix a augmentar la igualtat democràtica (el revolucionari principi que tots els vots són iguals, el de la persona més informada i compromesa i el de la més desentesa o egoista). Per intentar conjuminar la igualtat amb la deliberació, s'han experimentat en diferents llocs mecanismes de microdeliberació: deliberació en grups petits de ciutadans escollits a l'atzar (que representen estadísticament la població) amb l'objectiu d'establir no el que el poble opina sinó allò que opinaria després de pensar-hi col·lectivament. Els sondejos deliberatius no pretenen ser indicadors més efectius de l'opinió pública, d'allò que pensa la gent, sinó del que *podria* pensar si deliberés. Com a exemple recent de microdeliberació tenim la proposta del govern català de dur a terme "vuit debats ciutadans arreu del país, reunint 100 persones en cada debat escollides per sorteig i seguint criteris científics" per tractar sobre les relacions de Catalunya amb Espanya².

Lafont analitza els avantatges i inconvenients d'aquestes formes de microdeliberació, insistint que en cap cas el govern dels escollits per sorteig pot substituir la participació real del conjunt de la població. En la seva opinió, aquests mecanismes de debat en petits grups són útils si es conceben com a contribucions a la formació d'una opinió pública més raonable, i no com a alternatives a una deliberació en el conjunt de la societat.

Finalment, val la pena considerar que una objecció directa a la democràcia deliberativa és la dels anomenats *agonistes*, que consideren que la política és una lluita de poders i que voler arribar a un acord, a un consens, amb l'adversari més poderós és una forma de rendició. La resposta dels partidaris de la deliberació democràtica és que l'objectiu de la política no és la contestació permanent, sinó la conquesta, més o menys estable, de drets i que la deliberació pot fer canviar d'opinió gent que no té interès directe en la qüestió en disputa, o que hi és indiferent. El debat queda obert.

En tot cas, si optem per la democràcia deliberativa, queda pendent encara la discussió sobre quin és el camí concret per dur a terme aquest ideal.

² GOVERN.CAT (s.d.). [Recurs en línia]. Disponible a: <https://govern.cat/gov/notes-premsa/498242/president-aragones-comencem-concretar-proposta-catalana-acord-claredat-que-basa-consens-empoderament-ciutadania> [Data de consulta: 15/06/2023].